

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده هنرهای کاربردی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته صنایع دستی

موضوع نظری

بررسی تأثیرات فرهنگی دوره سلجوقی بر روی سفالینه های

شهرهای کاشان و ری

استاد راهنما

دکتر محمد تقی آشوری

استاد مشاور

دکتر غلام علی حاتم

مهندس زهرا ساروخانی

نگارش و تمقیق

سمیرا بداغی

شهریورماه ۱۳۹۰

تعهد نامه

اینجانب سمیرا بداعی اعلام می دارم که تمام فصل‌های این پایان نامه و اجزاء مربوط به آن برای اولین بار (توسط اینجانب) انجام شده است. برداشت از نوشته‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، اسناد، مدارک و تصاویر پژوهشگران حقیقی یا حقوقی (فارسی و غیرفارسی) با ذکر مأخذ کامل و به شیوه تحقیق علمی صورت گرفته است.

بدیهی است در صورتی که خلاف موارد فوق اثبات شود مسوئلیت آن مستقیماً به عهده اینجانب خواهد بود.

تاریخ

امضاء

تقدیم به دستان همیشه گرم

پدرم

و آغوش همیشه گرم

مادرم

University of Art

Applied Art faculty

Thesis Title:

The study of Cultural influences of Seljuk period on
The potteries of Kashan and Rey

Supervisor:

Dr.Mohammad Taghi Ashuri

Adviser:

Dr.Gholam Ali hatam

Zahra sarokani

A Thesis Submitted to Graduate Studies Office in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Art handi craft

By: Samira Bodaghi

September 2011

نقش‌مایه‌های موجود در آثار سفالین دوره سلجوقی، عناصری زیبا و جذاب برای من بوده‌اند. توجه دقیق من نسبت به این نقش‌ها و سفالینه‌ها مرا بیش از پیش کنجکاو ساخت تا دریابیم چرا نقوش این دوره تاریخی تا این حد با دوره‌های قبل و بعد از خود متفاوت است؟ سبک طراحی این دوره به اندازه‌ای قوی، تأثیرگذار و ماندگار بود که به دوره بعد از خود نیز منتقل شد و بیشتر علاقه‌مند بودم درک کنم، که در این دوره خاص با وجود این همه تهاجم که از ترکان گفته شده است چگونه این همه شکوفایی را در هنر سفالگری شاهد هستیم، هر چند که این شکوفایی هنر محدود به سفال نمی‌باشد و در اکثر هنرها پیشرفت شایانی را شاهد هستیم. ولی نقاشی روی سفال در این دوره تاریخی با مهارتی بیش از پیش اجرا شد و همچنین پیشرفت در برخی از تکنیک‌های لعاب قابل توجه است.

کار تخصصی در شاخه سفالگری، علاقه‌مندی بیشتری را در بررسی این نقوش در من برانگیخت. همچنین بنا به علاقه شخصی، تمایل داشتم دریابم که هنرمندان این دوره تحت تأثیر چه شرایط خاص اجتماعی و فرهنگی، چنین آثاری را خلق کرده‌اند؟

کارکردن روی پروژه‌هایی به این شکل، که از طرفی شامل گردآوری منابع به طریق میدانی و کتابخانه‌ای می‌باشد، و از طرفی مرکز تحقیق میدانی نیز، مکان‌هایی مانند موزه‌ها هستند، کار دشواری است. در این پروژه برای گردآوری آثار و منابع تصویری از سفالینه‌های دوره سلجوقی، چه از نوع منقوش و چه غیر منقوش به موزه‌هایی که دارای گنجینه‌ای از اینگونه سفالینه‌ها بودند مراجعه کرده و نیز تا حدودی از سایت‌های موزه‌های خارجی استفاده نمودم و این امکان برایم مهیا بود که از تصاویری کتاب‌ها و بروشورهای چاپ شده توسط نویسندگان ایرانی و خارجی و موزه‌ها بهره‌مند شدم. بدین طریق جامعه آماری پروژه، بیشتر از طریق منابع کتابخانه‌ای مهیا شد، زیرا دسترسی به بیشتر موزه‌ها امکان‌پذیر نبود، از جمله موزه‌های اسلامی ایران که چند سال است به دلیل تعمیرات تعطیل می‌باشد؛ با این حال توانستم با ارائه معرفی‌نامه از سوی دانشگاه و حمایت جناب آقای دکتر حاتم به عنوان معرف به گنجینه موزه دست یابم، ولی تنها اجازه مطالعه آرشیو داده شد و پس از درخواست تصاویر سفالینه‌ها، تنها ۲۰ تصویر در اختیار اینجانب قرار داده شد. همچنین در موزه آبگینه و رضا عباسی امکان و فرصت عکاسی با وسایلی از جمله سه پایه و فلش، به اینجانب داده نشد. و عکس‌های تهیه شده از این مراکز از کیفیت بالایی برخوردار نیستند.

همچنین بنا به گفته کارکنان موزه ها گنجینه عظیمی در انبار های موزه ها نهفته است، که اغلب از سارقان آثار ملی باز پس گرفته شده است ولی امکان دیدن این آثار نیز برای محقق میسر نگردید.

در بخش تئوری و بررسی منابع تاریخی برای بررسی تأثیرات فرهنگی دوره سلجوقی زمان زیادی را برای مطالعه کتاب های ترجمه شده و نوشته شده توسط بزرگان عرصه علم و هنر صرف کردم. ولی متأسفانه به نتیجه مطلوب دست نیافتیم و به این نتیجه رسیدم که برای دست یابی به هدف می بایست به منابع دسته اول و کتابهایی که در قرون پنجم و ششم و هفتم هجری نگاشته شده اند، مراجعه کنم. منابع را شناسایی کرده و بسیاری از منابع را در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران یافتیم. در نتیجه امکان استفاده از اغلب کتاب های موجود در این کتابخانه وجود داشت. اما در بعضی موارد ارزش کتاب ها و یا غیر مرتبط دانستن کتاب خاصی به رشته تحصیلی پژوهشگر امکان دستیابی و مطالعه آن ها فراهم نگردید، و در بعضی موارد تنها با اصرار و تلاش نگارنده، امکان دسترسی به کتاب مورد نظر فراهم می گردید. در نهایت، از آن جایی که کمتر در کتاب های این دوره از تاریخ؛ با بررسی وضعیت اجتماعی و فرهنگی دوره سلجوقی مواجه شدم، به همان اطلاعات اندک ولی مفید اکتفا کرده و امیدوارم تاریخ نگاران و جامعه شناسان و مردم شناسان دوره معاصر به خاطر معاصران و آیندگان به این مهم یعنی بررسی وضعیت اجتماعی و فرهنگی دوره های تاریخی توجه داشته باشند.

چکیده

سفالینه‌های هر دوره‌ای تا حدودی، بازگو کننده فرهنگ و دستگاه حاکمه آن عصر می‌باشند. نقوش به عنوان عناصر اصلی تزئینی در سفالینه‌ها، بیانگر مفاهیم مختلفی از جمله اعتقادات، باورها، ویژگی‌های فرهنگی خاص (تجارت، اقتصاد، مذهب، تفریح و سرگرمی و ورزش و ...) و مهارت‌های هنری می‌باشند.

این پروژه، با مطالعه و بررسی تأثیرات فرهنگی دوره سلجوقیان بر روی سفالینه‌های شهرهای کاشان و ری، به پرسش اساسی درباره تأثیرپذیری این سفالینه‌ها از فرهنگ غالب بر جامعه پرداخته است. برای نیل به این هدف، با ارائه نمونه‌های انتخابی از منابعی چون کتاب‌ها، موزه‌ها، سایت‌ها و تحلیل و توصیف آن‌ها بر اساس مدارک تاریخی و کتب ادبی حاصل شد. نقوش سفالینه‌ها تلفیقی از فرهنگ ایرانی و سلجوقیان بوده است و نشان دهنده مضامینی درباری منجمله مجالس بزم و ورزش و تفریح و شکار و مناسک خاص بزرگان می‌باشد و از سویی شاهد تأثیر ویژگی‌های فرهنگی از جمله تأثیر اقتصاد [تجارت] و مذهب در به تصویر در آوردن برخی از نقوش از جمله نقوش حیوانی و نقوش انسانی بوده‌ایم.

کلید واژه‌ها

تأثیرات فرهنگی، سلجوقیان، سفالینه، کاشان و ری

فهرست مطالب

	-	صفحه عنوان	
	-	پیشگفتار	
	-	فهرست مطالب	
	-	فهرست جداول	
	-	فهرست اشکال	
	-	چکیده	
۱		مقدمه	
۱	➤	بیان کلی مسأله	
۲	➤	اهداف، سوالها یا فرضیه های پژوهش	
۳	➤	بررسی پژوهشها و دیدگاههای پیشین	
۷	➤	روش پژوهش	
	•	نوع پژوهش	
	•	جامعه مورد پژوهش	
	•	نمونه پژوهش	
	•	روش نمونه گیری	
	•	متغیرهای پژوهش	
	•	روش گرد آوری داده ها	
	•	رویه پژوهش	

فصل اول: سلجوقیان

۹	حمله و ورود سلجوقیان به ایران	۱-۱
۱۱	موقعیت فرهنگی - اجتماعی و علمی ایران در عصر سلجوقیان	۲-۱
۱۳	راه های ارتباطی و تجارت در زمان ترکمانان سلجوقی در ایران	۳-۱
۱۶	وضعیت دینی ایران در دوره سلجوقیان	۴-۱
۲۱	حضور «زن» در جامعه ایران عصر سلجوقی	۵-۱
۲۵	نقش زبان و ادبیات در عصر سلجوقی	۶-۱
۲۶	غلامبارگی	۷-۱

فصل دوم: شهر کاشان

۲۸	موقعیت جغرافیایی شهر کاشان	۱-۲
۲۸	چشم انداز تاریخی شهر کاشان	۲-۲
۲۹	موقعیت فرهنگی - اجتماعی - علمی شهر کاشان در عصر سلجوقی	۳-۲
۳۳	موقعیت اصفهان در مسیر تجاری شرقی - غربی	۴-۲
۳۴	وضعیت دینی شهر کاشان در دوره سلجوقیان	۵-۲
۳۶	تکنیک ساخت و لعابکاری و طراحی نقوش در سفالینه های شهر کاشان در دوره سلجوقی	۶-۲

فصل سوم: شهر ری		
۴۱	موقعیت جغرافیایی شهر ری	۱-۳
۴۱	چشم انداز تاریخی شهر ری	۲-۳
۴۳	موقعیت فرهنگی - اجتماعی - علمی شهر ری در عهد سلجوقیان	۳-۳
۴۷	وضعیت دینی شهر ری در دوره سلجوقیان	۴-۳
۵۰	موقعیت ری در مسیر تجاری شرقی - غربی	۵-۳
۵۰	تکنیک لعابکاری و چگونگی استفاده از طرح ها و نقوش در سفالینه های شهر ری در دوره سلجوقی	۶-۳
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نقوش سفالینه های ری و کاشان		
۵۵	مقدمه	
۵۵	عوامل انسانی	۱-۴
۵۷	شاه و شخصیت های متمایز	۱-۱-۴
۶۱	زن	۲-۱-۴
۶۲	غلامبارگی	۳-۱-۴
۶۷	عوامل فرهنگی	۲-۴
۶۷	حجاب	۱-۲-۴
۷۲	ورزش و تفریح	۲-۲-۴
۷۵	عدالت و دادخواهی	۳-۲-۴
۷۶	نقش تجارت و اقتصاد و مذهب در ظهور نقوش	۴-۲-۴
۷۷	اسب	۱-۴-۲-۴
۸۳	شتر	۲-۴-۲-۴
۸۶	فیل	۳-۴-۲-۴
۸۹	شیر و خورشید	۴-۴-۲-۴
۹۲	اعتقادات خاص	۵-۲-۴
۹۳	نقوش مبتنی بر اعتقادات انسانی (ایرانیان، سلجوقیان)	۱-۵-۲-۴
۹۹	نقوش سفالینه ها مبتنی بر آسمان و اجرام آسمانی	۲-۵-۲-۴
۱۰۵	شکل و قالب سفالینه ها	۳-۴
فصل پنجم		
۱۳۲	نتیجه گیری	
۱۳۴	محدودیت های تحقیق	
۱۳۴	پیشنادهایی برای پژوهش های بعدی	
فهرست اعلام		

فهرست منابع

پیوست یک: نقشه ایران در دوره سلجوقی و تفکیک محل ها با توجه به مذهب. منبع تصویر:
(اشپولر، ۱۳۴۹، ۲۳۴)

فهرست جداول

جداول فصل دو

۳۷	دسته بندی سفال ها و تکنیک های لعابکاری شهر کاشان در دوره سلجوقی	جدول ۱-۲
۳۹	مطالعه سفال های شهر کاشان بر اساس انواع نقوش به کار رفته در تزئین ظروف	جدول ۲-۲

جداول فصل سه

۵۱	دسته بندی سفال ها و تکنیک های لعابکاری شهر ری در دوره سلجوقی	جدول ۱-۳
۵۳	مطالعه سفالهای شهر ری بر اساس انواع نقوش به کار رفته در تزئین ظروف	جدول ۲-۳

جداول فصل چهار

۵۶	دسته بندی نقوش سفالینه های دو شهر کاشان و ری و تعداد هر کدام	جدول ۱-۴
۵۶	(الف) مقایسه نقوش انسانی	جدول ۲-۴
۵۶	(ب) مقایسه نقوش حیوانی	جدول ۲-۴
۵۹	نمونه تصاویر نقوش انسانی	جدول ۳-۴
۶۲	حضور زن در کنار مرد در حال اسب سواری (جنگ)	جدول ۴-۴
۷۴	تفریح حاکمان	جدول ۵-۴
۸۱	بررسی تنوع طراحی نقش اسب بر روی ظروف سفالین	جدول ۶-۴
۸۵	بررسی تصاویر مربوط به نقش شتر بر روی سفالین	جدول ۷-۴
۸۷	تصاویر مربوط به نقش فیل بر روی سفالینه ها	جدول ۸-۴
۸۸	بررسی دو نمونه از ظروف دارای نقش فیل	جدول ۹-۴
۹۱	نمونه تصاویر با نقش شیر و خورشید	جدول ۱۰-۴
	(الف)	
۹۱	نمونه تصاویر با نقش شیر و خورشید	جدول ۱۰-۴
	(ب)	
۱۰۶	تقسیم بندی فضای درون ظروف دوره سلجوقی	جدول ۱۱-۴
۱۰۷	انواع ظروف بر طبق نوع ساخت بدنه	جدول ۱۲-۴
۱۰۷	مقایسه انواع ظروف بر اساس کاربرد آن	جدول ۱۳-۴
۱۰۸	تکنیک های لعاب در عصر سلجوقی در دو شهر مزبور	جدول ۱۴-۴
	جداول شماره (۱ تا ۱۳) مربوط به بررسی فرم ظروف کاشان و ری	

فهرست تصاویر

۱۰	سلسله پادشاهی سلجوقیان	شکل ۱-۱
----	------------------------	---------

۱۰	نقشه ایران در زمان حکومت سلجوقیان	شکل ۲-۱
فهرست تصاویر فصل دوم		
۳۲	دانشمندان نامی شهر کاشان، نراقی، تاریخ کاشان، ص ۶۳-۶۴-۶۵	شکل ۱-۲ (الف-ب)
۳۸	لعاب آلکالین، کاشان، قرن ۱۳ میلادی، کویت، مجموعه الصباح. منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۷۳)	شکل ۲-۲
۳۸	تنگ سفالی، زرین فام، کاشان، سده هفتم هجری، موزه آبگینه. منبع تصویر: (قائینی، ۱۳۸۳، تصویر ۱۶۱)	شکل ۳-۲
۳۸	ابریق، نقاشی رو لعاب با نقش برجسته مطلا، کاشان یا ساوه، سده هفتم هجری، موزه هنری متروپولیتن. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۸۳)	شکل ۴-۲
۳۸	بطری، کاشان، اواخر قرن ۱۲-۱۳، منشأ نیویورک، مجموعه وی، اوریت حاکی. منبع تصویر: (خلیلی، ج ۷: ۱۳۸۴، ۱۸۶)	شکل ۵-۲
۳۸	نقاشی قلم مشکی با لعاب آبی رنگ، کاشان، اواخر قرن ۱۲ م. منبع تصویر: (خلیلی، ج ۷: ۱۳۸۴، ۲۰۴)	شکل ۶-۲
۳۸	نقش قالبی، لعاب آلکالین، کاشان، قرن ۱۲ و ۱۳ م، میلان، مجموعه میکائیل. منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۷۸)	شکل ۷-۲
۳۸	پارچ کوچک، بدنه فریت (استون ور)، کاشان قرن ۱۲ و ۱۳ میلادی، میلان، مجموعه میکائیل. منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۸۸)	شکل ۸-۲
۴۰	کاسه مینایی، کاشان، قرن ۱۲-۱۳ م، مجموعه واتسون. منبع تصویر: (watson, ۲۰۰۴, ---)	شکل ۹-۲
۴۰	نقاشی شده روی لعاب، سده هفتم هجری. مجموعه آلن پالچ. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۷۱)	شکل ۱۰-۲
۴۰	کاسه نقاشی شده روی لعاب یا مینایی، سده هفتم هجری، گالری فریر، قطر ۱۸/۴ سانتی متر، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۳)	شکل ۱۱-۲
۴۰	کاسه نقاشی زرین فام روی لعاب، رقم محمد بن ابی الحسن المقری، کاشان، سده هفتم هجری، قطر ۲۰/۳ سانتی متر. مجموعه اف. ام. گوتتر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۰۵)	شکل ۱۲-۲
۴۰	کاسه، نقاشی مینایی، کاشان، سده ۱۲-۱۳ میلادی. منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۱۱۷)	شکل ۱۳-۲
۴۰	آبخوری سفالین با کتیبه به خط نسخ، زرین فام کاشان اوایل سده هفتم ه، شماره ثبت اثر ۹۵۵ موزه رضا عباسی. منبع تصویر: (آرشو نگارنده)	شکل ۱۴-۲
۴۰	کاسه مینایی، کاشان، سده ششم و هفتم هجری. موزه رضا عباسی، منبع تصویر: (آرشو نگارنده)	شکل ۱۵-۲
۴۰	کاشان، کاسه سفالی، زرین فام، چرخ ساز، سده هفتم هجری، موزه آبگینه تهران. منبع تصویر: (آرشو نگارنده)	شکل ۱۶-۲
۴۰	بشقاب زرین فام، کاشان، قرن هفتم هجری، قمری (۱۳ م). موزه ملی ایران. منبع تصویر: (آرشو نگارنده، بخش اسلامی موزه ملی ایران).	شکل ۱۷-۲
فهرست تصاویر فصل سوم		
۵۱	سفال لقی، ری، قرن ۱۲ م / ششم هجری موزه برلین. منبع تصویر: (دیماند، ۱۳۸۳، تصویر ۱۰۸)	شکل ۱-۳
۵۱	کاسه پایه دار سفالی، با نقش های برجسته و گل و گیاه، سده پنجم و ششم هجری قمری، ری. موزه آبگینه. منبع تصویر: (قائینی، ۱۳۸۳، تصویر ۲۶۵)	شکل ۲-۳
۵۲	خمرة سفالین، با لعاب فیروزه ای مات و تزئین برجسته، ری قرن (۶-۷ ه. ق. / ۱۲-۱۳ م) موزه تکی سویی ژاپن. منبع تصویر: (رفیعی، ۱۳۷۸، تصویر ۱۳۲)	شکل ۳-۳
۵۲	کاسه سفالی، نقاشی رو لعاب با نقش برجسته مطلا، دست ساز، ری سده هفتم هجری موزه آبگینه تهران. منبع تصویر: (نگارنده)	شکل ۴-۳
۵۲	فنجان مینایی، ری، سده ۱۲ م. منبع تصویر: (mitsukumi, ۱۹۲۱، تصویر ۸)	شکل ۵-۳
۵۲	کاسه، لعاب آبی، (نقش کنده شالوده سیاه) ری، سده هفتم هجری، مجموعه خانم کریستین آر. هولمز. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۷۴۵)	شکل ۶-۳
۵۲	کاسه حکاکی شده، سوراخ سوراخ، لعاب سبز، ری، سده ششم هجری موزه لوور. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۳۵)	شکل ۷-۳
۵۲	ظرف سفالی به شکل پرند، قالبی ساخته شده از خمیر چینی، سده ششم هجری، ری، موزه آبگینه. منبع تصویر: (قائینی، ۱۳۸۳، تصویر ۱۳۲)	شکل ۸-۳
۵۴	سفالینه نقاشی شده روی لعاب، ری. سده هفتم ه. مجموعه خانم همیلتن رایس. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۶)	شکل ۹-۳
۵۴	کاسه نقاشی شده روی لعاب، سده هفتم هجری، در مالکیت ربنو، قطر ۲۲ سانتی متر، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۶۶۳، ۱۳۸۷)	شکل ۱۰-۳

شکل ۳-۱۱	آبخوری، قرن هفتم هجری، شماره مجموعه ۳۲۳۶، آرشیو بخش اسلامی موزه ملی ایران. منبع تصویر: آرشیو نگارنده (بخش اسلامی موزه ملی ایران).
شکل ۳-۱۲	کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، در مالکیت نظر آقا، قطر حدود ۲۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۸)
شکل ۳-۱۳	کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری سده هفتم هجری، با کتیبه قاسم امیر المؤمنین، در مالکیت پریش - واتسن، قطر ۲۰ سانتی متر
شکل ۳-۱۴	کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری. موزه ویکتوریا و آلبرت، قطر ۲۰/۷. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۵۷)
شکل ۳-۱۵	کاسه نقاشی زرین فام، ری. ۵۸۷ ه.ق. مؤسسه هنری شیکاگو، قطر ۳۸ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۸)
شکل ۳-۱۶	خمچه (سفالینه لعابدار) با نقاشی زرین فام، ری، سده هفتم هجری، مجموعه گادمن. منبع تصویر: (پوپ ۱۳۸۷، ۶۴۰)
شکل ۳-۱۷	سفالینه نقاشی شده روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، آبخوری، گالری فریر، قطر ۱۱/۱ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۰)
شکل ۳-۱۸	سفالینه نقاشی شده روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، کاسه مجموعه آلن بالچ، قطر ۲۲ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۰)

فهرست تصاویر فصل چهارم

شکل ۴-۱	بشقاب زرین فام، کاشان، سده هفتم هجری قمری، موزه آبگینه تهران. منبع تصویر: نگارنده
شکل ۴-۲	بشقاب زرین فام، کاشان، قرن هفتم ه.ق (۱۳ م). موزه ملی ایران. منبع تصویر: نگارنده (از آرشیو بخش اسلامی موزه ملی ایران)
شکل ۴-۳	بشقاب زرین فام، چرخ ساز سده هفتم هجری، کاشان یا گرگان، موزه آبگینه. منبع تصویر: نگارنده
شکل ۴-۴	کاسه مینایی، کاشان، قرن ۱۲-۱۳ میلادی، مجموعه واتسون. منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ---)
شکل ۴-۵	بشقاب نقاشی زرین فام، کاشان، به تاریخ جمادی الثانی ۶۰۷ ه.ق. مجموعه هومایر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۲۰۹)
شکل ۴-۶	ظرف مینایی، ری یا کاشان، قرن ششم یا اوایل هفتم ه.ق، (اواخر قرن ۱۲ یا اوایل قرن ۱۳ م). موزه ملی ایران
شکل ۴-۷	کاسه مینایی، موزه رضا عباسی، منبع تصویر نگارنده
شکل ۴-۸	سفال مینایی، ری یا کاشان، اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم ه.ق. موزه هنرهای اسلامی برلن
شکل ۴-۹	بشقاب زرین فام، کاشان، قرن هفتم ه.ق. موزه ملی ایران. منبع تصویر: آرشیو نگارنده، (از بخش اسلامی موزه ملی)
شکل ۴-۱۰	بشقاب نقاشی زرین فام، کاشان ۶۰۷ ه.ق. مجموعه هومایر. قطر ۳۰ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۲۰۹)
شکل ۴-۱۱	برگی از کتاب ورقه و گلشاه، استانبول، تویقاپوی ساری
شکل ۴-۱۲	برگی از ورقه و گلشاه عیوقی. منبع تصویر: (صفا، ۱۳۴۳، نه)
شکل ۴-۱۳	تصویری از سمک عیار. منبع تصویر: سمک عیار، ج یک
شکل ۴-۱۴	نسخه خطی جالینوس، مکتب سلجوقی، نیمه نخست سده هفتم هجری، کتابخانه دولتی وین. صفحه اهداء: شاهزاده در میان خدمه؛ و دیگر بخش ها. منبع تصویر: (پوپ، ج ۱۰: ۱۳۸۷، ۸۱۳)
شکل ۴-۱۵	کاسه، نقاشی زرین فام، کاشان، کلکسون کلکیان، ۱۱۷۰-۱۲۰۰ میلادی. منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ---)
شکل ۴-۱۶	نقاشی زرین فام، کاشان، گنجه موزه ملی ایران، ۱۲-۱۳ میلادی. منبع تصویر: (آرشیو موزه ملی ایران بخش اسلامی)
شکل ۴-۱۷	بشقاب زرین فام، کاشان سده ۱۲ میلادی، لندن مجموعه کیر، منبع تصویر: (Richard Pierce، ۲۰۰۶، ۱۰۴)
شکل ۴-۱۸	بشقاب، نقاشی شده روی لعاب، کاشان. سده هفتم هجری، بشقاب. در مالکیت کلکیان (اکنون در گالری هنری فریر، واشینگتن دی.سی). قطر ۴۷/۵ سانتی متر، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۷۴)
شکل ۴-۱۹	بخشی از نقش برجسته: نخجیر شاهانه، طاق بستان [کرمانشاه]، اواخر سده پنجم میلادی. منبع تصویر: (پاکباز، ۱۳۷۹، ۳۱)
شکل ۴-۲۰	بشقاب، نقاشی زرین فام، ری، سده ششم یا هفتم هجری. در مالکیت موسا. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۰۳)

- شکل ۴-۲۱ کاسه مینایی، کاشان، اوایل سده هفتم هجری. هدیه ی بارلو به شماره ۳۶، سال ۱۹۵۶ (ویلسن آلن، ۱۳۸۳، ۳۱) ۸۱
- شکل ۴-۲۲ بشقاب، زرین فام، کاشان، به تاریخ ۶۰۴ ه.ق. قطر ۳۵ سانتی متر. مجموعه کلکیان، موزه ویکتوریا و آلبرت. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۰۵) ۸۱
- شکل ۴-۲۳ کاسه نقاشی و طلاکاری روی لعاب، کاشان، سده هفتم هجری، مجموعه مورتمیشیف. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۵۴) ۸۱
- شکل ۴-۲۴ کاسه، نقاشی و طلاکاری روی لعاب، کاشان، سده هفتم هجری. قبلاً در مالکیت رفیع. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۵۵) ۸۱
- شکل ۴-۲۵ کاسه، نقاشی روی لعاب، رقم محمد بن ابی الحسن المَقْرَی، کاشان، سده هفتم هجری، قطر ۲۰/۳ سانتی متر، مجموعه اف. ام. گونتر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۰۵) ۸۱
- شکل ۴-۲۶ کاسه مینایی، هفت رنگ، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. پاریس موزه لوور منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۱۶) ۸۱
- شکل ۴-۲۷ کاسه مینایی، هفت رنگ، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. پاریس موزه لوور منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۱۷) ۸۱
- شکل ۴-۲۸ کاسه، زرین فام، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. میلان، مجموعه خصوصی. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۰۷) ۸۱
- شکل ۴-۲۹ تنگ، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، در مالکیت پریش - واتسن. بلندا ۲۰/۳ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۱) ۸۱
- شکل ۴-۳۰ کاسه، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، مجموعه کلکیان، موزه ویکتوریا و آلبرت. قطر ۲۰/۷ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۱) ۸۱
- شکل ۴-۳۱ کاسه، نقاشی شده روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، در مالکیت نظر آقا، قطر حدود ۲۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۸) ۸۱
- شکل ۴-۳۲ فنجان، نقاشی شده روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، مجموعه خانم همیلتن رایس. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۶) ۸۱
- شکل ۴-۳۳ فنجان، نقاشی روی لعاب، ریف سده هفتم هجری، مجموعه ای . ام. ام. واربورگ. بلندا: ۱۱/۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۵) ۸۱
- شکل ۴-۳۴ کاسه نقاشی روی لعاب، سده هفتم هجری، مجموعه مورتمیشیف، قطر ۱۹ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۷) ۸۱
- شکل ۴-۳۵ بشقاب، نقاشی روی لعاب، زرین فام، ری، سده پنجم یا ششم هجری، مجموعه برانگون، موزه ویکتوریا و آلبرت. قطر ۳۶/۲ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۲) ۸۱
- شکل ۴-۳۶ کاسه نقاشی روی لعاب، زرین فام، ری، سده پنجم و اوایل سده ششم هجری، موزه هنری متروپولیتن. قطر ۳۵/۶ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۳) ۸۱
- شکل ۴-۳۷ کاسه، نقاشی رنگی بر روی لعاب سفید، سده ۱۳ م، مجموعه سالتینگ، منبع تصویر: (South Kensington، ۱۹۳۳، ---) ۸۵
- شکل ۴-۳۸ آبخوری، قرن هفتم هجری، شماره مجموعه ۳۳۳۶، منبع تصویر: آرشیو بخش اسلامی موزه ملی ایران. ۸۵
- شکل ۴-۳۹ کاسه نقاشی شده روی لعاب، نقش بهرام گور و آزاده، سده هفتم هجری، مجموعه مورتمیشیف، منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۴) ۸۵
- شکل ۴-۴۰ کاسه، نگارنگ مینایی، سده ششم و هفتم هجری، موزه هنر نیویورک متروپولیتن. منبع تصویر: (کامبخش فرد، ۱۳۸۶، تصویر ۱۸۰) ۸۵
- شکل ۴-۴۱ کاشی، نقاشی زرین فام، به تاریخ ۶۲۴ ه.ق. موزه کیف، منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۷۲۲) ۸۵
- شکل ۴-۴۲ کاسه طلاکاری نقاشی شده روی لعاب، سده ششم هجری، مجموعه مورتمیشیف، منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۶۷۲) ۸۵
- شکل ۴-۴۳ کاسه مینایی، کاشان، ۱۲ و ۱۳ میلادی، منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ۲۷۱) ۸۵
- شکل ۴-۴۴ کاسه نقاشی شده روی لعاب، سده هفتم هجری، گالری فریر. قطر ۱۸/۴ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۳) ۸۷
- شکل ۴-۴۵ کاسه نقاشی شده روی لعاب، سده هفتم هجری، در مالکیت رینو، قطر ۲۲ سانتی متر، منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۳) ۸۷
- شکل ۴-۴۶ کاسه نقاشی شده روی لعاب، سده هفتم هجری. مجموعه آلن پالچ، منبع تصویر: (پوپ، ۹: ۱۳۸۷، ۶۷۱) ۸۷

- شکل ۴-۴۷ آبخوری، قرن هفتم هجری، شماره مجموعه ۳۳۷۶، قطر ۱۱ سانتی متر. منبع تصویر: آرشیو بخش اسلامی موزه ملی ایران
- شکل ۴-۴۸ کاسه، قرن هفتم هجری، مجموعه کلکیان، موزه ویکتوریا و آلبرت، قطر ۴۲ سانتی متر، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۷۲۰)
- شکل ۴-۴۹ سکه دوره سلجوقی، منبع تصویر: ویکی پدیا
- شکل ۴-۵۰ کاشی دیواری، نقاشی زرین فام، کاشان، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۷۲۱)
- شکل ۴-۵۱ شکل ۴-۵۱ آجرهای لعابدار رنگی با نقش برجسته حلقه بالدار و دو موجود افسانه ای محل کشف: تالار بارعام کاخ آپادانای شوش محل نگهداری: فرانسه- موزه لوور فرانسه منبع تصویر: (محمد پناه، ج ۱: ۱۳۸۶، ۱۱۸)
- شکل ۴-۵۲ کاسه، نقاشی زرین فام چند رنگ، کاشان. سده هفتم ه. مجموعه کلکیان. موزه ویکتوریا و آلبرت، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۷۱۹)
- شکل ۴-۵۳ سفالینه نقاشی شده روی لعاب، ری. سده هفتم ه. مجموعه خانم همیلتن رایس. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۶۶۶)
- شکل ۴-۵۴ کاسه سفالین، مینایی با نقش برجسته طلایی، اواخر سده ششم ه. ری. موزه آگینه. منبع تصویر: قائینی، ۱۳۸۳، شکل ۱۵۷)
- شکل ۴-۵۵ فنجان، نقاشی شده روی لعاب، ری. سده هفتم ه. موزه هنری متروپولیتن، منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۶۵۷)
- شکل ۴-۵۶ بشقاب سفالین، زرین فام، چرخ ساز، سده هفتم ه. کاشان، موزه آگینه، منبع تصویر: نگارنده
- شکل ۴-۵۷ قح سفالین، زرین فام، چرخ ساز، سده هفتم ه. کاشان. موزه آگینه. منبع تصویر: نگارنده
- شکل ۴-۵۸ کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری سده هفتم هجری، با کتیبه قاسم امیر المؤمنین، در مالکیت پریش- واتسن، قطر ۲۰ سانتی متر. منبع تصویر: www.Freer and sackler Gallery
- شکل ۴-۵۹ نصف بشقاب، بخشی با نقاشی زرین فام، نماد های منطقه البروج، کاشان. میانه سده هفتم هجری. مجموعه کلکیان، موزه ویکتوریا و آلبرت، قطر ۴۳/۸ منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۷۱۲)
- شکل ۴-۶۰ بشقاب تو گود، نقاشی زرین فام، با نماد های منطقه البروج، کاشان. نیمه دوم سده هفتم هجری. موزه هنرهای زیبای بوستن. قطر ۴۹ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹، ۱۳۸۷، ۷۱۳)
- شکل ۴-۶۱ کاسه نقاشی سیاه لعاب آبی کاشان آخر سده ششم هجری. در مالکیت ربنو. قطر ۲۰ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۹۱)
- شکل ۴-۶۲ کاسه، نقاشی زرین فام و چند رنگ، کاشان. تاریخ ۶۱۶ ه.ق. موزه خمینته {لايه} قطر ۲۱/۴ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۰۷)
- شکل ۴-۶۳ کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری. موزه ویکتوریا و آلبرت، قطر ۲۰/۷. تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۵۷)
- شکل ۴-۶۴ کاسه، نقاشی مینایی، کاشان، سده ۱۲ م. منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ۵۵)
- شکل ۴-۶۵ کاسه، نقاشی رنگی بر روی لعاب سفید، سده ۱۳ م، مجموعه سالتینگ، منبع تصویر: (Kensington South، ۱۹۳۳، a11)
- شکل ۴-۶۶ کاسه، نقاشی و طلاکاری روی لعاب، کاشان، سده ششم تا هفتم هجری، مجموعه فیلیپ لمان، منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۵۳)
- شکل ۴-۶۷ کاسه سفالین مینایی، نقاشی رو لعاب، کاشان سده ششم ه. ق. شماره ثبت اثر: ۱۵۸۰، موزه رضا عباسی. منبع تصویر: (آرشیو نگارنده)
- شکل ۴-۶۸ آبخوری سفالین با کتیبه به خط نسخ، زرین فام کاشان اوایل سده هفتم ه، شماره ثبت اثر ۹۵۵ موزه رضا عباسی. منبع تصویر: (آرشیو نگارنده)
- شکل ۴-۶۹ کاسه نقاشی زرین فام، ری. ۵۸۷ ه.ق. مؤسسه هنری شیکاگو. قطر ۳۸ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۸)
- شکل ۴-۷۰ نقاشی زرین فام ایران، کاشان، ۱۱۷۰-۱۲۰۰ م. منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ۳۵۴)
- شکل ۴-۷۱ کاسه، نقاشی شده روی لعاب، ری سده هفتم هجری، موزه ویکتوریا و آلبرت. قطر ۲۰/۷ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۵۷)
- شکل ۴-۷۲ کاسه، نقاشی با رنگ سیاه و لعاب آبی، کاشان. سده هفتم ه. موزه هنری متروپولیتن. قطر ۲۱/۶ سانتی متر منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۲۷)

شکل ۴-۷۳	کاسه مینائی، هفت رنگ، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. پاریس موزه لوور منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۱۱۶)	۱۰۶
شکل ۴-۷۴	کاسه نقاشی شده با رنگ سیاه، کاشان، سده هفتم ه. موزه ویکتوریا و آلبرت. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۲)	۱۰۶
شکل ۴-۷۵	کاسه نقاشی شده با رنگ سیاه، لعاب آبی، کاشان، ۶۰۱ ه.ق. مجموعه گمسرگان بیک. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۴)	۱۰۶
شکل ۴-۷۶	کاسه، نقاشی با رنگ سیاه، کاشان، سده هفتم ه. مجموعه پوپ. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۲)	۱۰۶
شکل ۴-۷۷	کاسه نقاشی زرین فام چند رنگ، کاشان سده هفتم ه. مجموعه کلکیان موزه ویکتوریا-آلبرت. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۲۰)	۱۰۶
شکل ۴-۷۸	شکل ۴-۷۹ کاسه مینایی، هفت رنگ، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م پاریس موزه لوور، منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۱۱۸)	۱۰۶
شکل ۴-۷۹	کاسه نقاشی آبی کبالت زیر لعاب با تزئینات زرین فام، کاشان، سده ۱۲-۱۳ میلان، مجموعه میکائیل منبع تصویر: (Pierce, ۲۰۰۶, ۹۹)	۱۰۶
شکل ۴-۸۰	شکل ۴-۵۸ - کاسه نقاشی شده روی لعاب، ری سده هفتم هجری، با کتیبه قاسم امیر المؤمنین، در مالکیت پریش-واتسن. قطر ۲۰ سانتی متر	۱۰۶
شکل ۴-۸۱	کاسه نقاشی شده روی لعاب، نقش بهرام گور و آزاده، سده هفتم هجری، مجموعه مورتمیر شیف. منبع تصویر: (پوپ، ج ۹: ۱۳۸۷، ۶۶۴)	۱۰۶
شکل ۴-۸۲	کاسه، نقاشی زرین فام، ری. ۵۸۷ ه.ق. مؤسسه هنری شیکاگو. قطر ۳۸ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۸)	۱۰۶

فهرست شکل های درون جداول بخش

اشکال جداول مربوط به شهر کاشان

جدول ۱	۱۲۸
شکل ۱	تنگ سفالی، با دهانه به شکل پیاله (لاله)، زرین فام، کاشان سده موزه ملی ایران. منبع تصویر: (نگارنده)
شکل ۲	تنگ سفالی، با دهانه به شکل پیاله (لاله)، زرین فام، کاشان سده موزه ملی ایران. منبع تصویر: (نگارنده)
شکل ۳	تنگ سفالی، با دهانه به شکل پیاله (لاله)، زرین فام، کاشان سده موزه ملی ایران. منبع تصویر: (نگارنده)
شکل ۴	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله) شکل، زرین فام، ساخته شده از خمیر خاک شیشه، سده هفتم هجری قمری، کاشان، ارتفاع: ۳۴/۵ سانتی متر، قطر: ۸/۵ سانتی متر، موزه آگینه. منبع تصویر: (نگارنده)
شکل ۵	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله) شکل، زرین فام، ساخته شده از خمیر خاک شیشه، سده ۱۳ م، کاشان، ارتفاع: ۲۵/۳ سانتی متر، قطر: ۱۴/۸ سانتی متر منبع تصویر: (Mitsukumi, ۱۹۲۱, شکل ۵۶)
شکل ۶	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله)، زرین فام، قالبی، کاشان، ارتفاع: ۳۵/۳ سانتی متر، حداکثر قطر ۲۰/۲ سانتی متر، قطر حلقه پائینی: ۱۲/۵ سانتی متر. مجموعه خلیلی، شماره: ۱۲۸۰ pot. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل: ۲۴۵)
شکل ۷	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله)، زرین فام، قالبی، کاشان، قرن ۱۲ م، ارتفاع: ۲۶/۱. قطر: ۱۴ /۶ سانتی متر. قطر حلقه پایه ۸/۹ مجموعه خلیلی. شماره: ۱۱۹۹ pot. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۱۵۵)
شکل ۸	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله)، زرین فام، قالبی، کاشان، ارتفاع: ۳۳/۷. حداکثر قطر: ۱۹/۵. قطر حلقه ی پایه: ۱۲/۸. شماره: ۱۶۷ pot. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۴۶)
شکل ۹	تنگ سفالی، با دهانه پیاله (لاله)، زرین فام، قالبی، کاشان، سده ۱۳ م. ارتفاع: ۲۶/۵. قطر: ۶/۷ موزه ملی ایران. منبع تصویر: نگارنده
جدول ۲	۱۳۰
شکل ۱۰	صراحی، نقاشی روی لعاب با نقش برجسته مطلا، کاشان یا ساوه. در مالکیت پریش-واتسن، بلندا ۲۳ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۸۴)
شکل ۱۱	تنگ، مینایی، سده ۱۲ م. کاشان، موزه ملی ایران. منبع تصویر: (آرشیو نگارنده، از آرشیو بخش اسلامی موزه ملی ایران)
شکل ۱۲	ظرف مینایی، کاشان، اواخر قرن ۱۲ یا ۱۳ م، ارتفاع: ۳۲/۶ سانتی متر. حداکثر قطر: ۱۸ سانتی متر. قطر حلقه پایه: ۹/۴ سانتی متر.

- شماره : pot ۵۰۴. منشأ نیویورک. مجموعه وی . اوریت هاکی. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۲۷)
- شکل ۱۳ تنگ سفالی، زرین فام، سده هفتم هجری، کاشان. موزه ملی ایران. منبع تصویر: (نگارنده)
- شکل ۱۴ ظرف سفالی، زرین فام، کاشان، قرن ۱۲ م، ارتفاع: ۱۷ سانتی متر. قطر ۱۲ سانتی متر، شماره pot۹۷. مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۱۵۸)
- شکل ۱۵ کوزه کوچک، لعاب قلیایی، کاشان، سده ۱۳ م. ارتفاع: ۱۴/۵. میلان، مجموعه میکائیل. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۷۳)
- شکل ۱۶ کوزه کوچک، نقاشی زرین فام روی لعاب سفید، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. کویت، مجموعه الصباح، منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۰۶)
- شکل ۱۷ خمچه، نقاشی شده با رنگ سیاه، لعاب آبی، کاشان، سده شش یا هفتم هجری، مجموعه ریموند آرمز بی، بلندا ۳۲/۵ سانتی متر (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۴۱)
- شکل ۱۸ تنگ، نقاشی زرین فام، کاشان، به تاریخ ۶۶۹ هجری قمری، مجموعه گادمن، بلندا ۲۳/۵ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۱۸)

جدول ۳

- ۱۳۱
- شکل ۱۹ پارچ، نقاشی با قلم مشکی زیر لعاب، کاشان، سده ۱۳ م. ارتفاع: ۳۲ / ۰۲ سانتی متر، موزه متروپولیتن www.metmuseum.org
- شکل ۲۰ تنگ، نقاشی زرین فام، سده هفتم م. ارتفاع: ۲۳/۵۴ سانتی متر. قطر دهانه: ۵ سانتی متر. شماره مجموعه ۲۴۱۹۹ منبع تصویر: (کیانی، کریمی، ۱۳۶۴، شکل ۶۶)
- شکل ۲۱ پارچ، نقاشی زیر لعاب، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م. ارتفاع: ۲۰۹ میلی متر. منبع تصویر: (Grube، ---، شکل ۱۳۴)
- شکل ۲۲ پارچ، لعاب قلیایی فیروزه ای، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م ارتفاع: ۲۸ سانتی متر. میلان، مجموعه میکائیل. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۷۸)
- شکل ۲۳ پارچ، لعاب قلیایی فیروزه ای، کاشان، سده ۱۲-۱۳ م ارتفاع: ۴۱/۲ سانتی متر. قطر: ۲۶ سانتی متر. کویت مجموعه الصباح. (Pierce، ۲۰۰۶، ۷۵)
- شکل ۲۴ پارچ کوچک، بدنه سفید، کبالت، زیر لعاب، سده ۱۲-۱۳ م. کاشان، میلان، مجموعه میکائیل. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۸۸)
- شکل ۲۵ کوزه سفالی لعابدار، زرین فام، با اشعار فارسی و عربی، کاشان، سده هفتم هجری، موزه آبیگینه منبع تصویر: (قائینی، ۱۳۸۳، شکل ۱۴۷)
- شکل ۲۶ پارچ، نقاشی زیر لعاب آبی، قلم مشکی، کاشان، سده ۱۲ م. موزه ملی ایران. منبع تصویر: (نگارنده)
- شکل ۲۷ پارچ، زرین فام، اوائل سده ۱۲-۱۳ م کاشان، ارتفاع: ۲۶/۲ پاریس - موزه لوور. منبع تصویر: (Caiger-Smith، ---، ۶۲)

جدول ۴

- ۱۳۲
- شکل ۲۸ پارچ، نقاشی زرین فام، کاشان، اوایل سده هشتم هجری، مجموعه گلبانگیان، بلندا ۲۲ سانتی متر (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۱۷)
- شکل ۲۹ تنگ، زرین فام، کاشان، سده هفتم هجری، مجموعه ارنست دبنهام، بلندا ۲۱/۵ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۱۸)
- شکل ۳۰ ابریق، نقاشی زرین فام، کاشان، اواخر سده هفتم هجری، موزل ملی ایران، بلندا ۳۴ سانتی متر (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۱۶)
- شکل ۳۱ ابریق، نقاشی روی لعاب با نقش برجسته مطلا، کاشان، یا ساوه، سده هفتم هجری، موزه هنری متروپولیتن، بلندا ۲۸/۳ سانتی متر (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۸۳)
- شکل ۳۲ پارچ، زرین فام، اوائل سده ۱۳ م. کاشان، ارتفاع: ۱۸/۴ سانتی متر، قطر: ۱۵/۲ سانتی متر، قطر حلقه پایه ۸ سانتی متر. مجموعه خلیلی، شماره POT۴۹۷ منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۰)
- شکل ۳۳ پارچ کاشان، اوائل سده ۱۳ م. زرین فام، ارتفاع: ۱۹/۴ سانتی متر، حداکثر قطر: ۱۴ سانتی متر، قطر حلقه پایه: ۷/۳ سانتی متر، شماره POT ۲۳۷، منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۱)
- شکل ۳۴ پارچ، زرین فام، کاشان، اواخر سده ۱۲ م، ارتفاع: ۱۶/۶ سانتی متر، قطر حلقه پایه: ۷ سانتی متر، حداکثر قطر: ۱۴/۶ سانتی متر، شماره POT۱۲۵، مجموعه خلیلی. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۹)
- شکل ۳۵ ظرف مخصوص ریختن مایعات با دو لوله، زرین فام، کاشان، اواخر قرن ۱۲ م. ارتفاع: ۱۴/۳ سانتی متر. حداکثر قطر: ۱۷ سانتی متر، قطر حلقه پایه: ۱۰ سانتی متر، شماره: POT ۲۵۵. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۲)
- شکل ۳۶ ظرف مخصوص مایعات، زرین فام، سده ۱۲ م. ارتفاع: ۹/۵ سانتی متر، حداکثر قطر: ۱۳/۵ سانتی متر، قطر حلقه پایه: ۶/۴ شماره:

۴۹۴ POT. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۳)
 کوزه، زرین فام، کاشان، سده ۱۲م. ارتفاع: ۱۷ سانتی متر، حداکثر قطر: ۱۲ سانتی متر، قطر حلقه پایه: ۶/۳ سانتی متر. شماره: ۹۷
 POT. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۱۵۸)

۱۳۴

جدول ۵

شکل ۳۷
 پارچ، زرین فام، کاشان، سده ۱۲-۱۳م، ارتفاع ۱۰/۳ سانتی متر، قطر ۹/۵ سانتی متر. pot۲۲۲۳ مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۱)

شکل ۳۸
 فنجان، زرین فام، کاشان، سده ۱۲-۱۳م ارتفاع ۱۲/۲ سانتی متر حداکثر قطر پایه ۱۵/۲ سانتی متر قطر حلقه پایه ۸/۳ سانتی متر شماره: ۷۱ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۹)

شکل ۳۹
 فنجان، نقاشی زیر لعاب، کاشان، سده ۱۲-۱۳م ارتفاع ۱۳۳ میلی متر منبع تصویر: (Grube، شکل ۱۳۶)

شکل ۴۰
 تنگ دسته دار در ترکیب مرغ صراحی نقاشی زیر لعاب آبی، قالب خورده، کاشان سده هفتم هجری. ارتفاع ۳۷ سانتی متر. مجموعه کپنهاک منبع تصویر: (کامبخش فرد، ۱۳۸۶، ۱۹۸)

شکل ۴۱
 تنگ سفالین، زرین فام، قالبی، کاشان، سده هفتم هجری، موزه آبیگینه منبع تصویر: (آرشیو نگارنده)

شکل ۴۲
 ابریق، نقاشی شده با رنگ سیاه، لعاب آبی، کاشان، سده هفتم هجری، مجموعه برانگوین، ارتفاع ۳۷/۵ سانتی متر منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۳۳۱)

شکل ۴۳
 صراحی، نقاشی با قلم مشکی زیر لعاب آبی، کاشان، اوایل قرن ۱۳م. ارتفاع ۴۰ سانتی متر، پاریس موزه لوور. منبع تصویر: (Pierce، ۲۰۰۶، ۱۴۱)

۱۳۵

جدول ۶

شکل ۴۴
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۶/۹ سانتی متر، قطر ۱۵ سانتی متر، قطر پایه، ۵/۵ سانتی متر شماره: ۲۷۹ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۸۴)

شکل ۴۵
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۷/۵ سانتی متر، قطر ۱۴/۲ سانتی متر، شماره: ۱۴۸۷ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۸۳)

شکل ۴۶
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۶/۴ سانتی متر، قطر ۱۴/۵ سانتی متر، قطر پایه، ۶/۵ سانتی متر شماره: ۴۹۲ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۹)

شکل ۴۷
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۹/۴ سانتی متر، قطر ۲۰/۹ سانتی متر، قطر پایه، ۹ سانتی متر شماره: ۲۵۹ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۲)

شکل ۴۸
 کاسه مخروطی، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۸/۴ سانتی متر، قطر ۱۸ سانتی متر، قطر پایه، ۷/۸ سانتی متر شماره: ۱۵۸۶ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۳)

شکل ۴۹
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۳ م ارتفاع ۷/۵ سانتی متر، قطر ۱۴/۲ سانتی متر، قطر پایه، ۵/۷ سانتی متر شماره: ۱۴۸۷ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۸۳)

شکل ۵۰
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۲ م ارتفاع ۸/۵ سانتی متر، قطر ۱۹/۴ سانتی متر، قطر پایه، ۶/۴ سانتی متر شماره: ۷۴۷ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۵)

شکل ۵۱
 کاسه، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۲ م ارتفاع ۷/۵ سانتی متر، قطر ۱۷/۷ سانتی متر، قطر پایه، ۵/۸ سانتی متر شماره: ۴۷ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۲)

شکل ۵۲
 کاسه لب دار، زرین فام، کاشان، اوایل قرن ۱۲ و ۱۳ م ارتفاع ۷/۳ سانتی متر، قطر ۱۶/۹ سانتی متر، قطر پایه، ۶ سانتی متر شماره: ۲۳۴ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۵)

شکل ۵۳
 کاسه، زرین فام، کاشان، سده اواخر قرن ۱۲ م ارتفاع ۶/۹ سانتی متر، قطر ۱۶/۸ سانتی متر، قطر پایه، ۷ سانتی متر شماره: ۱۵۸۵ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۶)

شکل ۵۴
 کاسه، زرین فام، کاشان، سده اواخر ۱۲ قرن م ارتفاع ۸/۱ سانتی متر، قطر ۱۸/۷ سانتی متر، قطر پایه، ۶/۵ سانتی متر شماره: ۱۴ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۷)

۱۳۶

جدول ۷

شکل ۵۵
 کاسه، زرین فام، کاشان، سده اواخر قرن ۱۲ م ارتفاع ۷/۴ سانتی متر، قطر ۱۸/۳ سانتی متر، قطر پایه، ۶/۶ سانتی متر شماره: ۱۶۶

	pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۸)	
شکل ۵۷	کاسه، زرین فام، کاشان، سده اواخر قرن ۱۲ م ارتفاع ۸/۶ سانتی متر، قطر ۱۹/۸ سانتی متر، قطر پایه، ۸/۷ سانتی متر شماره: ۱۶۲ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۵۹)	
شکل ۵۸	کاسه، زرین فام، کاشان، سده اواخر قرن ۱۲ م ارتفاع ۵/۴ سانتی متر، قطر ۱۰ سانتی متر، قطر پایه، ۴/۲ سانتی متر شماره: ۱۰۸۹ pot مجموعه خلیلی منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۵)	
شکل ۵۹	قدح، نقاشی روی لعاب و با نقش برجسته مطلا، کاشان، مجموعه سر ارنست دبنهام، سده هفتم هجری، قطر ۲۹ سانتی متر منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۷۸)	
شکل ۶۰	کاسه نقاشی شده به رنگ سیاه زیر لعاب آبی، کاشان، سده هشتم هجری، موزه ویکتوریا و آلبرت. قطر ۲۰/۳ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۲۹)	
شکل ۶۱	کاسه نقاشی زرین فام و چند رنگ، کاشان تاریخ ۶۱۶ ه. ق موزه خمینینه [لاسه] قطر ۲۱/۴ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۰۷)	
شکل ۶۲	کاسه نقاشی شده به رنگ سیاه زیر لعاب آبی، کاشان، سده هفتم هجری، قطر ۱۹ سانتی متر. به تاریخ ۶۰۷ ه. ق موزه استکهلم. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۲۵)	
شکل ۶۳	کاسه نقاشی شده با رنگ سیاه زیر لعاب آبی. کاشان، سده هفتم هجری قمری، قطر ۱۹/۸ سانتی متر. موزه ویکتوریا و آلبرت. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۶)	
شکل ۶۴	کاسه، نقاشی شده با رنگ سیاه زیر لعاب آبی، کاشان، به تاریخ ذوالحجه ۶۱۰ ه. ق مجموعه سر ارنست دبنهام. قطر ۲۰/۳ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۴)	
شکل ۶۵	کاسه نقاشی شده با رنگ سیاه زیر لعاب آبی کاشان اواخر سده هفتم هجری قمری، موزه هنرهای زیبای بوستن، ارتفاع ۹/۵، قطر ۲۰/۳ سانتی متر منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۲۸)	
شکل ۶۶	کاسه نقاشی سیاه زیر لعاب آبی، کاشان، اواخر سده ششم هجری، در مالکیت ربنو، قطر ۲۰ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۹۱)	
	۱۳۸	جدول ۸
شکل ۶۷	ظرف ستاره ای شکل، زرین فام، کاشان، اواخر قرن ۱۲ م. ارتفاع ۷/۸، قطر ۲۲/۵، قطر حلقه پایه ۹/۵ سانتی متر شماره: ۱۴۸۸، pot، مجموعه خلیلی. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۴۴)	
شکل ۶۸	شیرینی خوری، زرین فام، کاشان، اوائل قرن ۱۲ م. ارتفاع ۸/۵، قطر ۳۰/۲، قطر حلقه پایه ۱۲/۵ سانتی متر شماره: ۱۶۸۰، pot، مجموعه خلیلی. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۴۷)	
شکل ۶۹	مجسمه کوچک شتر، زرین فام، کاشان، قرن ۱۳ م. ارتفاع ۳۹/۵، ۱۲ سانتی متر. منتشر شده در مجموعه آناویان. شماره: ۱۶۸۰، pot. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۷)	
شکل ۷۰	نقاشی زرین فام، کاشان، اوایل سده هشتم هجری. مجموعه گادمن بلندا ۲۰/۵ سانتی متر (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۱۷)	
شکل ۷۱	نقاشی با قلم مشکی زیر لعاب آبی، نیمه دوم سده ۱۳م، کاشان، مجموعه کلکیان ارتفاع ۲۵/۹ سانتی متر، قطر ۱۳/۲ سانتی متر منبع تصویر: (Watson، ۲۰۰۴، ۳۴۵)	
شکل ۷۲	پیکرک سفالین با آبریز، زرین فام، قالبی، سده هفتم هجری، کاشان، موزه آگینه منبع تصویر: (آرشو نگارنده)	
شکل ۷۳	اسب سوار نقاشی شده با رنگ سیاه، لعاب آبی، کاشان یا ساوه، اوایل سده هفتم هجری، مجموعه خانم آر. ایس. ارتفاع ۲۱ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۳۹)	
	۱۴۰	جدول ۹
شکل ۷۴	قالب، زرین فام، کاشان، اوائل قرن ۱۳م، ارتفاع ۶/۸، قطر ۲۲/۹، قطر حلقه پایه ۷/۲ سانتی متر، مجموعه خلیلی. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۸)	
شکل ۷۵	بشقاب، زرین فام، کاشان، اواخر قرن ۱۲ م. ارتفاع ۷/۲ قطر ۳۱/۵، قطر حلقه پایه ۱۳/۲ سانتی متر، ۸۲۴ pot منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۶)	
شکل ۷۶	قالب، زرین فام، کاشان، اوائل قرن ۱۲م، ارتفاع ۶/۷، قطر ۲۰/۶، قطر حلقه پایه ۷/۷ سانتی متر، مجموعه خلیلی. شماره: ۸۲۷، pot. منبع تصویر: (گروبه، ۱۳۸۴، شکل ۲۶۶)	

شکل ۷۷ قالب، زرین فام، کاشان، اوائل قرن ۱۳م، ارتفاع ۵/۴، قطر ۱۵/۹، قطر حلقه پایه ۵/۲ سانتی متر، مجموعه خلیلی. شماره: pot ۲۲۱. منبع تصویر: (گروه، ۱۳۸۴، شکل ۲۷۴)

۱۴۱

شکل ۷۸ خمچه در پوش دار، لعاب آبی و نقش کنده (شالوه) سیاه، ری، سده ششم یا هفتم هجری، ارتفاع ۲۶/۵ سانتی متر. موزه لوور. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۴۷)

شکل ۷۹ ابریق، زرین فام، ری، اواخر سده ششم هجری، مجموعه اف.پیلسبری. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۷)

شکل ۸۰ پارچ، سفالینه لعابدار، نقاشی شده زرین فام، ری، اواخر سده ششم هجری، بلندا ۲۹/۷ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۶)

شکل ۸۱ تنگ سفالی، نقاشی زرین فام، ری، سده هفتم هجری، مجموعه سی. ال. دیوید. ارتفاع ۳۰ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۴۵)

شکل ۸۲ خمچه درپوش دار، تاریخ ۵۸۵ ق. نقاشی زرین فام، ری، اواخر سده ششم هجری، موزه بریتانیایی. ارتفاع ۱۴ سانتی متر. منبع تصویر: (ویکی پدیا)

شکل ۸۳ تنگ، لعابدار با نقاشی زرین فام، ری، سده ششم هجری، قبلاً در مجموعه آنژل - گرو، ارتفاع ۱۴/۴ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۳۵)

شکل ۸۴ تنگ، لعابدار با نقاشی زرین فام، اواخر سده ششم و اوایل سده هفتم هجریاً موزه لوور، بلندا ۲۷/۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۴۴)

شکل ۸۵ تنگ، دسته دار، نقاشی زرین فام، ری، سده ششم تا هفتم هجری، مجموعه پومورفوپولوس. ارتفاع ۲۱/۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۴۹)

شکل ۸۶ تنگ، زرین فام، و لعاب لاجوردی، قالبی، سده ششم تا هفتم هجری، ری، موزه آگینه. منبع تصویر: (آرشبو نگارنده)

۱۴۳

شکل ۸۷ تنگ، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، در مالکیت پریش - واتسن. بلندا ۲۰/۳ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۱)

شکل ۸۸ خمچه، نقاشی زرین فام، سده هفتم هجری، مجموعه گادمن، بلندا ۳۳/۵ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۴۰)

شکل ۸۹ خمره، لعاب آبی فیروزه ای با نقش برجسته، ری، اواخر سده ششم هجری، با کتیبه ای تاریخ. گالری دلبیو. آر. نلسن، کانزاس سیتی. بلندا ۸۰ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۵۵)

شکل ۹۰ دخل، لعاب آبی و نقش کنده (شالوه) سیاه، ری، سده ششم و هفتم هجری، قطر ۱۷/۲ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۴۷)

شکل ۹۱ آبخوری دسته دار، ری، سده ششم تا هفتم هجری، ارتفاع ۱۷/۹ سانتی متر. فریر گالری، واشنگتن. منبع تصویر: (کامبخش فرد، ۱۳۸۶، ۱۹۳)

شکل ۹۲ گلاب پاش، بدل چینی، زرین فام با نقش برجسته، ری، سده ۱۲-۱۳ م. منبع تصویر: (رفیعی، ۱۳۷۸، شکل ۲۵)

شکل ۹۳ پارچ، لعاب آبی با نقش کنده (شالوه) سیاه، ری. سده ششم و هفتم هجری. مؤسسه هنری شیکاگو. بلندا، ۱۸/۱ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۷۴۸)

۱۴۵

شکل ۹۴ فنجان، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، مجموعه خانم همیلتن رایس، بلندا ۱۴ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۶)

شکل ۹۵ فنجان، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، مجموعه خانم همیلتن رایس، بلندا ۱۴ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۶)

شکل ۹۶ فنجان، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، مجموعه ای. ام. واربورگ. بلندا ۱۱/۵ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۵)

شکل ۹۷ فنجان، نقاشی روی لعاب، ری، مجموعه مک ایلنی، سده هفتم هجری، بلندا ۱۴/۳۱ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۷۰)

شکل ۹۸ آبخوری، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، گالری فریر. قطر ۱۱/۱ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۰)

شکل ۹۹ کاسه، نقاشی روی لعاب، ری، سده هفتم هجری، در مالکیت نظر آقا، قطر حدود ۲۵ سانتی متر. (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۸)

۱۴۶

شکل ۱۰۰ سفالینه نقاشی روی لعاب، سده هفتم هجری، مجموعه خانم همیلتن رایس. بلندا ۱۱/۵ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۶)

شکل ۱۰۱ قوش، زرین قام، ری، سده ۱۲ م، مجموعه جی. ری. بارلو. ارتفاع ۴۵/۷ سانتی متر. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۶۶)

شکل ۱۰۲ شتر، زرین قام، قالبی، ری یا ساوه، سده هفتم هجری، بازار پاریس، ۱۹۳۳ م. منبع تصویر: (پوپ، ۱۳۸۷، ۶۴۷)

مقدمه

بیان مسئله تحقیق

انسان امروزی با خلق دست آفریده‌های خود به مانند نقاشی روی سفال سعی در ارضای حس زیبایی شناسانه خود دارد، اما انسان دوره‌های قبل بالاخص، به مانند دوره مذکور (سلجوقی) که سفالگری صرفاً به عنوان هنر به حساب نمی‌آمده، به عنوان هنر و صنعت بوده، صنعتگر در استفاده نقوش به جنبه کاربردی ظروف توجه داشته است و یا از سفال به دلیل ماندگاری بیشتر به عنوان بوم استفاده کرده است.

با ظهور دین مبین اسلام و گسترش آن، کشور ما نیز پذیرای آن گردید، از قرن اول هجری (از زمان قبول اسلام در ایران) بیش از پنج قرن نگذشته بود که ظهور ترکان سلجوقی در ایران تأثیراتی بر فرهنگ مردم در مناطق مختلف ایران گذاشت.

از طرفی دین اسلام و حکومت پادشاهان ترک تبار سلجوقی، و از سویی دیگر فرهنگ دیرپای ایرانیان دست مایه ساخت و پرداخت هنر و صنعت در این دوره از تاریخ شد. این تأثیرپذیری از جنبه‌های مختلف قابل بررسی می‌باشد؛ در این مطالعه تنها به یک مسئله آن هم بررسی تأثیر فرهنگ دوره سلجوقی بر روی نقوش سفالینه‌های دو شهر کاشان و ری و در بخشی دیگر تأثیرات متفاوت آنها را در این دو شهر که هر یک از آنها از جهاتی چون مرکزیت داشتن شهر ری در دوران حکومت طغرل و شهر کاشان به دلیل مجاورت به اصفهان به عنوان پایتخت در دوران حکومت ملکشاه، و توجه خاص به این شهر خواهیم پرداخت. و در بخش توصیف و تحلیل اگر نقوش این سفالینه‌ها را به چهار گروه تقسیم نمائیم: خط نوشته، انسان، حیوان و گیاه می‌توان تأثیر عقاید مذهبی و فرهنگ قالب بر دوره مورد مطالعه را در، بوجود آوردن این نقوش مشاهده نمود.

فرم ظروف ساخته شده در هر شهر خود بیانگر تأثیرات فرهنگی (ظروف مخصوص مراسم و آئین های مذهبی، ظروف تدفینی و ..) می‌تواند باشد. از این رو بررسی رابطه فرم ظرف، کاربرد آن ها و تزئینات روی

^۱. آنتونی گیدنز فرهنگ را مجموعه ای از ارزش ها می‌داند که گروهی از انسان ها را دربرمی‌گیرد و ممکن است از منطقه ای به منطقه ای دیگر متفاوت باشد. این ارزش ها شامل زبان، باورها، نمادها، هنجارها از قبیل آداب و رسوم، عرفیات و قانون (فرهنگ معنوی) و مصنوعات (فرهنگ مادی) است. (گیدنز، ۱۳۸۵، ۵۶)